

ปาฐกถาธรรม

ทานกุศลมงคลชีวิต

ทานกุศลมงคลชีวิต

โดย พระเทพญาณมงคล (เสริมชัย ชยมงฺคโล)

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันอาทิตย์ที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ เวลา ๐๘.๐๐ น.

เจริญสุข เจริญพร ญาติโยมสาธุชนผู้ฟังทุกท่าน วันนี้อาตมภาพก็ได้มาพบกับท่านผู้ฟังอีกเช่นเคย ในรายการปาฐกถาธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

สำหรับวันนี้ อาตมภาพจะได้กล่าวถึง เรื่อง **"ทานกุศลเป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต"** ซึ่งหมายความว่า คุณความดีด้วยการรู้จักเสียสละ รู้จักให้ เป็นคุณความดีประการ ๑ ที่ให้ผลแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติถึงความเจริญและสันติสุข ด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ถึงนิพพานสมบัติได้ ดังพระพุทธดำรัสตรัสเรื่องมงคล ในพระคาถาที่ ๕ ว่า

ทานญฺจ ธมฺมจริยา จ ญาตกานญฺจ สงฺคโห
อนวชฺชานิ กมฺมานิ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ.

ซึ่งแปลความว่า การรู้จักให้ ๑ การประพฤติธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติ ๑ การงานที่ไม่มีโทษ ๑ เหล่านี้เป็นอุดมมงคล.

หมายความว่าการประพฤติปฏิบัติ ๔ ประการเหล่านี้ เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิตได้เป็นอย่างดี

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย ในยุคปัจจุบันนี้ เรามักจะได้ยินข่าวว่ามีประชาชนส่วนหนึ่งที่ประสบกับความยากจน เพราะสภาวะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีบีบคั้น บางรายก็หันไปหาที่พึ่งอันไม่ประเสริฐ คือ ที่ไม่สามารถเป็นที่พึ่งที่เที่ยงแท้ถาวรได้จริง และยังกลับยังผลให้เกิดโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน คือ ยิ่งยากจนลงไปอีก เช่น หันไปหาที่พึ่งที่หวัง ด้วยการเสี่ยงโชค การพนันขันต่อต่างๆ หรือลอตเตอรี่รัฐบาลและหวยเถื่อน ดังที่มักได้ยินข่าวอยู่เสมอว่า บางรายก็ลงทุนลงแรงดั้นด้นไปแสวงหาเลขเด็ดๆ กับบุคคลที่ใบ้หวย หรือแม้แต่สัตว์ หรือต้นไม้ประหลาดๆ ที่ผิดธรรมชาติทั่วไป ก็ไม่วายพากันไปขูด ไปขัดถู หรือลูบคลำสอดส่องเพื่อจะหาเลขไปแทงหวยกัน ด้วยหวังว่าหวยจะออกตามนั้น ก็พากันทำ กลายเป็นความหลงงมงาย และเมื่อหลงติดอยู่กับการเสี่ยงโชค หรือการพนัน ไม่ช้านานย่อมถึงความสิ้นเนื้อประดาตัว เพราะถูกกินเรียบ ไม่ว่าจะเป็นการพนันประเภทใด โบราณท่านจึงกล่าวว่า **“ไฟไหม้ก็ยังพอเหลือที่ดินให้พอเป็นที่อยู่อาศัยและทำกินได้ แต่การพนันนั้น แม้แผ่นดินก็ไม่เหลือ”** แม้จะเคยได้ยินได้ฟังกันมาอย่างนี้ แต่ประชาชนส่วนหนึ่งเป็นจำนวนไม่น้อย ก็ยังไปหลงติดอยู่กับการเสี่ยงโชคหรือการพนัน อันเป็นอบายมุข คือปากทางแห่งความฉิบหาย แทนที่จะพิจารณาหาวิธีการประกอบสัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ที่ไม่มีโทษ และประพฤติธรรม อันจะเป็นที่พึ่งประเสริฐได้จริง ก็กลับพากันไปติดอยู่กับอบายมุข นำตนไปสู่ความยากจน หรือหายนะหนักลงไปอีกจนได้ บางรายมีหนี้สินมากล้นพ้นตัว เมื่อสิ้นเนื้อประดาตัวหรือแก้ปัญหาไม่ได้ ถึงความทุกข์ใหญ่ ถึงคิดฆ่าตัวตายก็มี

ความจริงนั้น ความยากจนย่อมแก้ไขได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้งเหตุในเหตุให้เกิดทุกข์ และทรงเห็นแจ้ง ทรงรู้แจ้ง เหตุปัจจัยให้เกิดความเจริญสันติสุขและถึงความพ้นทุกข์ได้ แล้วได้ทรงแนะนำสั่งสอนเวไนยสัตว์ คือ สัตว์โลกที่พอมีอุปนิสัยที่จะเข้าใจพระสัทธรรมของพระองค์ ให้ปฏิบัติตามธรรมที่ได้ทรงสั่งสอนไว้ดีแล้ว ให้เกิดผลเป็นความเจริญสันติสุขแก่ตนเอง แก่ครอบครัว และแก่สังคมประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

พระธรรมคำสั่งสอนนั้น มีหลักในการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ การละเว้นบาปอกุศลทั้งปวง ๑ ความถึงพร้อมด้วยบุญกุศลคุณความดี ๑ และการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส เพื่อเจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวะธรรมและสัจจธรรมตามที่เป็นจริง ๑ อันเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และที่จะมีมาต่อไปในอนาคต

พระพุทธดำรัสเรื่องมงคลตามที่อาตมภาพได้ยกมากล่าวเป็นอุทเทศในเบื้องต้นว่า การรู้จักให้ ๑ การประพฤติธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติ ๑ การงานที่ไม่มีโทษ ๑ ซึ่งเป็นไปตามหลักธรรม ๓ ประการดังกล่าวมานี้แหละ ช่วยแก้ไขความยากจนได้ ขอให้ศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม ย่อมได้ที่พึ่งประเสริฐ อันให้ผลเป็นความเจริญและสันติสุขในชีวิตได้แน่นอน

เฉพาะเรื่องทานกุศล คือ คุณความดีด้วยการรู้จักเสียสละ หรือรู้จักให้นี้ พระพุทธองค์ได้เคยตรัส และท่านพระสารีบุตร พระอัครสาวกเบื้องขวา ได้เคยแสดงธรรมแก่ญาติโยมดังปรากฎอยู่ใน พระธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑ มีความว่า

อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย ทายกคนหนึ่งถวายทานด้วยตนเอง (แต่) ไม่ชักชวนคนอื่น ทายกนั้น ย่อมได้โภคสมบัติในที่แห่งตนเกิดแล้วๆ (แต่) ไม่ได้บริวารสมบัติ.

คนหนึ่งชักชวนคนอื่น ส่วนตนเองไม่ถวาย ผู้นั้น ย่อมได้บริวารสมบัติในที่แห่งตนเกิดแล้วๆ (แต่) ไม่ได้โภคสมบัติ.

คนหนึ่งแม้ตนเองก็ไม่ได้ถวาย แม้คนอื่นก็ไม่ชักชวน ผู้นั้น ย่อมไม่ได้แม้วัตถุมาตรว่า ข้าวปลายเกรียนพออิ่มท้อง ย่อมเป็นคนอนาถา หาปัจจัยมิได้ ในที่แห่งตนเกิดแล้วๆ.

คนหนึ่งทั้งตนเองก็ถวาย ทั้งชักชวนคนอื่น ผู้นั้น ย่อมได้ทั้งโภคสมบัติ ทั้งบริวารสมบัติ ในที่แห่งตนเกิดแล้วๆ สิ้นร้อย อัตภาพบ้าง พันอัตภาพบ้าง แสนอัตภาพบ้าง.

ตามพระธรรมเทศนานี้ ท่านทั้งหลายพอจะเห็นสัจจธรรมว่า ทานกุศลนั้นเมื่อทั้งทำเองด้วย และทั้งชักนำให้ผู้อื่นร่วมทำบุญกุศลด้วย เกิดชาติใดหนใดย่อมได้ผลจากบุญกุศลคุณความดีนี้ ทั้งเจริญด้วยโภคสมบัติและทั้งบริวารสมบัติ ถึงร้อยชาติ พันชาติ แสนชาติ ตามระดับแห่งทานกุศลนั้นๆ

ส่วนผู้ที่ไม่ได้ทำทานกุศลเอง และทั้งไม่ชักนำผู้อื่นให้กระทำบุญกุศล เกิดชาติใดหนใด ย่อมถึงความยากจนข้นแค้น แม้แต่ปลายข้าวพออิ่มท้องก็ยังลำบาก และย่อมเป็นคนอนาถา คือ ขาดที่พึ่ง และหาปัจจัยมิได้ คือ ทำมาหากินไม่ขึ้น กล่าวคือ การทำมาหากินฝืดเคือง

พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้านั้น เป็นหนึ่งไม่มีสอง อย่าได้สงสัยเลย โดยเหตุนี้แหละ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสมงคล คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความเจริญและสันติสุขในชีวิตข้อ ๑ ในมงคล ๓๘ ว่า "ทานญฺจ" คือ การเสียสละ การบริจาค หรือการให้ ว่าเป็นอุดมมงคล

นอกจากนี้ ยังมีข้อปฏิบัติอื่นๆ ที่เป็นอุดมมงคล ในพระคาถาที่ ๕ นี้ คือ การประพฤติธรรม ๑ การสงเคราะห์ ๑ การงานที่ไม่มีโทษ ๑ รวมทั้งการให้ ๑ รวมเป็น ๔ ข้อ เหล่านี้เป็นอุดมมงคล เพราะเหตุนั้น การประกอบคุณความดีให้ชีวิตดำเนินไปสู่ความเจริญและสันติสุข เพื่อแก้ไขความยากจนนั้น จึงควรปฏิบัติธรรมอันเป็นอุดมมงคลข้ออื่นๆ ร่วมกันไปด้วย ได้แก่

รู้จักสงเคราะห์เกื้อกูลแก่ญาติมิตร ตามความสมควรแก่โอกาสและฐานะของตน ๑ และการประกอบการงานที่ไม่มีโทษ คือ การทำกิจการงานและการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่หลอกลวงฉ้อโกงเขาเลี้ยงชีวิต ไม่ติดอยู่ในอบายมุขต่างๆ เป็นต้น ๑ และประพฤติปฏิบัติธรรม คือ ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม ๑ อย่างเช่น จะประกอบกิจการงานหรือการอาชีพใด ก็กระทำด้วยอิทธิบาทธรรม คือ **คุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ** ได้แก่ **ฉันทะ** คือ **ความรักงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ ไม่เลือกงาน** ๑ **วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการทำกิจการงาน** หรือ**การอาชีพ** ๑ **จิตตะ มีใจจดจ่อ คือ สนใจในงาน คอยเอาใจใส่ดูแลงานในหน้าที่รับผิดชอบจนกว่าจะถึงความสำเร็จ** ๑ และ **วิมังสา คอยพิจารณาเหตุสังเกตุผลของการทำงานให้ดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพสูง** ๑

ผู้ประกอบกิจการงาน หรือการอาชีพ ประกอบด้วยคุณธรรม คือ เป็นผู้มีศีล และ มีธรรม ได้แก่ อิทธิบาทธรรม ดังกล่าวมานี้ ย่อมสามารถดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ถึงความเจริญและสันติสุขได้

อนึ่ง **ผู้ประพฤติธรรมด้วยข้อปฏิบัติให้ได้รับประโยชน์สุขในปัจจุบัน** ชื่อว่า **ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์** ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบกิจการงาน หรือสัมมาอาชีวะ ๑ อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่ทำมาหาได้ให้ใช้ได้นานๆ คือรู้จักอดออมถนอมทรัพย์และสะสมทรัพย์ให้เพิ่มพูนงอกงานขึ้น ๑ กัลยาณมิตตตา การรู้จักคบคนดีเป็นมิตร ๑ และ สมชีวิตา การรู้จักใช้สอยทรัพย์ที่ทำมาหาได้ ให้พอเหมาะพอดีกับฐานะ ไม่ให้ฝืดเคืองนัก หรือไม่ให้ฟุ่มเฟือยจนเกินฐานะอีก ๑ เมื่อกระทำได้อย่างนี้ ย่อมสามารถแก้ไขความยากจนได้ และย่อมจะถึงความเจริญสันติสุขในชีวิตปัจจุบันทันตาเห็นได้แน่นอน

ความประพฤติปฏิบัติธรรมอีกประการ ๑ คือ **ข้อปฏิบัติให้ได้รับความเจริญและสันติสุขในชีวิตยิ่งๆ ขึ้นไปในกาลข้างหน้า** ชื่อว่า **สัมปรายิกัตถประโยชน์** ได้แก่ สัทธาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศรัทธาในข้อปฏิบัติและบุคคลที่ควรศรัทธา ๑ สีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล อย่างเช่นคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน พึงมีศีลอย่างน้อยศีลห้า ๑ จาคสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความเสียสละ หรือการให้ ๑ และ ปัญญาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยปัญญารอบรู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งชีวิตตามที่เป็นจริง ๑ ผู้มีคุณธรรมประพฤติธรรม คือ สัมปรายิกัตถประโยชน์ อย่างนี้ ย่อมถึงความเจริญและสันติสุขอย่างมั่นคงและยิ่งๆ ขึ้นไปได้ไม่มีเสื่อมเลย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ทาน การเสียสละ การให้ปัน เป็นบุญกุศลคุณความดีขั้นพื้นฐานที่เมื่อเจริญแก่กล้าขึ้นเป็นบารมี** ชื่อว่า **“ทานบารมี” “ทานอุปบารมี”** และ **“ทานปรมัตถบารมี”** ตามลำดับ ย่อมเป็นอุปการะให้บารมีอื่นๆ เจริญขึ้นด้วย

ความหมายของคำว่า “ทาน” แปลว่า “การให้” ประการ ๑ และแปลว่า “สิ่งที่ให้” นี้อีกประการ ๑ เพราะฉะนั้น คำว่า “ทาน” โดยความหมายรวมๆ ก็คือ การสละ การให้ปัน ทรัพย์สิ่งของของตน หรือวิชาความรู้ และธรรมอันควรให้ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ เพื่อบูชาคุณ หรือเพื่อตอบแทนอุปการคุณแก่บุคคลที่ควรให้

“ทาน” โดยความหมายที่เป็นบุญบารมีนี้ จึงมีข้อสังเกตุว่า เป็นการสละ การให้ปัน อันเป็นการกำจัดกิเลส คือ ความตระหนี่เหนียวแน่นและความโลภ ความเห็นแก่ตัวจัด อันเป็นคุณธรรมเครื่องยังจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส นี้ประการ ๑ สิ่งที่ให้ปัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สิ่งของหรือวิชาความรู้และธรรม เป็นของอันควรให้ คือ เป็นทรัพย์สิ่งของที่ดี ที่มีคุณประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นวิชาความรู้ที่ดี มีประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตและกิจการงานในอาชีพที่ชอบ และเป็นธรรม คือ ข้อปฏิบัติที่ดีที่ชอบ ที่ประพฤติปฏิบัติตามแล้วย่อมได้รับผลดีเป็นความเจริญและสันติสุข ไม่เป็นไปในทางเสื่อม หรือเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน นี้ประการ ๑ เป็นการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้กำลังตกทุกข์ได้ยาก หรือมีความทุกข์เดือดร้อนให้พ้นทุกข์ หรืออนุเคราะห์เกื้อกูลผู้อื่นให้มีความเจริญและสันติสุขยิ่งๆ ขึ้นไป หรือเพื่อบูชาคุณความดี หรือเพื่อตอบแทนอุปการคุณแก่ผู้มีพระคุณ นี้ประการ ๑ และเป็นการให้บุคคลที่ควรให้ (ดีกว่าการให้บุคคลที่ไม่ควรให้) นี้อีกประการ ๑ จึงจะเกิดประโยชน์ คือ มีผลมาก มีอานิสงส์มาก

“วัตถุทาน” อันเป็นเครื่องที่เขาให้ หรือถวายให้แก่พระภิกษุสงฆ์ เรียกว่า “ไทยธรรม” บางทีก็เรียกว่า “เครื่องไทยธรรม” บ้าง “เครื่องไทยทาน” บ้างก็มี ของที่ทำบุญทำทาน เพื่อผลอันเจริญ พระท่านเรียกว่า ทักขิณา/ทักษิณา เพราะเหตุนั้น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ท่านเรียกว่า ทักขิณานุปาทาน/ทักษิณานุปาทาน ดังนี้เป็นต้น

“ทาน” แบ่งตามลักษณะสิ่งที่ให้เป็น**ทานมี ๒ อย่าง** คือ **อามิสทาน** คือ **การให้วัตถุหรือทรัพย์สิ่งของ** ได้แก่ **ปัจจัย ๔ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ** เครื่องใช้ไม้สอยเครื่องหอมเครื่องย้อมทา ฯลฯ เป็นต้น อย่างนี้ ๑ อีกอย่าง ๑ คือ **ธรรมทาน การให้ธรรมเป็นทาน** กล่าวคือ **การให้คำแนะนำสั่งสอนข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตลอดทั้งวิชาความรู้ที่ดีที่มีประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตแก่การงานในอาชีพที่ชอบ** เป็นต้น ในทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ คือ มีอานิสงส์ มีผลมากกว่า อามิสทาน

อนึ่ง “ทาน” แบ่งตามเจตนาผู้บริจาคให้โดยเฉพาะเจาะจงบุคคล หรือให้แก่ส่วนรวม ท่านแบ่งเป็น ๒ คือ ทานที่ให้หรือถวายเจาะจงพระภิกษุ สามเณร หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง นี้ชื่อว่าปาฏิบุคคลิกทาน

บุคคลผู้บริจาคหรือให้ทาน เป็นชาย พระท่านเรียกว่า “ทายก” ถ้าเป็นหญิงท่านเรียกว่า “ทายิกา” ท่านเรียกผู้ให้ทานด้วยใจศรัทธาว่า “ทานบดี” โดยความหมายว่า ผู้เป็นเจ้าของทาน บุคคลผู้รับทานหรือรับของถวายพระท่านเรียกว่า ปฏิคาหก และท่านเรียกผู้ที่ควรแก่การรับของที่เขาทำบุญ หรือถวายทานว่า “ทักขิไณยบุคคล” คือ บุคคลที่ควรรับของที่เขาทำบุญเพื่อผลอันเจริญ กล่าวคือ บุคคลที่ผู้ใดทำบุญถวายทานแด่ท่านเหล่านี้แล้วมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ได้แก่ พระอริยบุคคลหรือพระอริยสงฆ์นับตั้งแต่ชั้นพระโสดาบันขึ้นไปถึงพระอรหันต์สาวก พระอรหันต์ปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า และแม้ผู้มีคุณธรรมต่ำรองลงมา ได้แก่ บิดามารดา ซึ่งเปรียบเสมือนพระอรหันต์ของลูก ผู้ทรงศีลทรงธรรมและผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อความบรรลุพระโสดาปัตติมรรคขึ้นไป เป็นต้น ก็ยังมีอานิสงส์มาก มีผลมาก จึงนับเนื่องอยู่ในทักขิไณยบุคคล ด้วยเหมือนกัน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า ด้วยอานิสงส์ของทานเป็นประการสำคัญ มีปรากฏในทานานิสังสูตร (องฺ. ปญฺจก. ๒๐/๓๕/๔๔) อีกด้วยว่า

ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักของชนเป็นอันมาก ชื่อว่า ดำเนินตามธรรมของสัปบุรุษ สัปบุรุษผู้สงบผู้สำรวมอินทรีย์ ผู้ประกอบพรหมจรรย์ ย่อมคบหาผู้ให้ทานทุกเมื่อ สัปบุรุษเหล่านั้นย่อมแสดงธรรมเป็นที่บรรเทาทุกข์ทั้งปวงแก่เขา เขาได้ทราบชัดแล้ว ย่อมเป็นผู้หาอาสวะมิได้ (และ) ปรินิพพานในโลกนี้.

เฉพาะอานิสงส์แต่การให้โภชนาหารเป็นทาน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย (องฺ. ปญฺจก. ๒๐/๓๗/๔๔-๔๕) ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ทายกผู้ให้โภชนะเป็นทาน** ชื่อว่า **ให้ฐานะ ๕ อย่าง**แก่ปฏิคาหก ๕ อย่างเป็นไฉน ? คือ ให้**อายุ ๑** ให้**วรรณะ ๑** ให้**สุข ๑** ให้**กำลัง ๑** ให้**ปฏิภาณ ๑** ครั้นให้อายุแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งอายุทั้งที่เป็นทิพย์ ทั้งที่เป็นมนุษย์ ครั้นให้วรรณะแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งวรรณะทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์ ครั้นให้ความสุขแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งสุขนั้น ทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์ ครั้นให้กำลังแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งกำลังทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์ ครั้นให้ปฏิภาณแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งปฏิภาณ ทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งที่เป็นมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะเป็นทาน ชื่อว่า ให้ฐานะ ๕ อย่างนี้แล.

เพราะเหตุนี้ ทานบดีผู้มีอัธยาศัยในการเสียสละ และการให้ปันด้วยใจศรัทธามาตั้งแต่ภพชาติในอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงชื่อว่า เป็นผู้มีบุญบารมีอันได้กระทำไว้แล้วมาก่อน ย่อมเป็นผู้เจริญด้วยมนุษย์สมบัติ ในภพชาตินี้และถึงสวรรค์สมบัติในภพชาติต่อไป โดยฐานะ ๕ ได้แก่

(๑) อายุ คือ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน

(๒) วรรณะ คือ ย่อมเป็นที่รักของชนทั้งหลายและย่อมเป็นผู้มี และเจริญด้วยชื่อเสียง เกียรติยศ เกียรติศักดิ์

(๓) สุขะ คือ ย่อมเป็นผู้มีความสุขด้วยทรัพย์สมบัติ และบริวารสมบัติอันเจริญ

(๔) พละ คือ ย่อมเป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยดี

(๕) ปฏิภาณ คือ ย่อมเป็นผู้มีและเจริญด้วยสติปัญญาความรู้ความสามารถ คู่กับคุณธรรม

และเมื่อได้ปฏิบัติเพิ่มพูนทานกุศลจนแก่กล้ายิ่งขึ้นเป็นทานบารมี ทานอุปบารมี และทานปรมัตถบารมี ก็ย่อมเป็นอุปการะแก่การประกอบคุณความดีอื่นๆ ให้เกิดและเจริญขึ้นต่อๆ ไปจนครบบารมี ๑๐ ทัศ และถึงปรมัตถบารมี รวมเป็นบารมี ๓๐ ทัศ บริบูรณ์ อันรวมเป็นพลวปัจจัยให้สามารถบำเพ็ญสมณธรรมให้ถึงมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และที่เป็นบรมสุขอย่างถาวรแท้จริงได้ บุญบารมีด้วยการเสียสละ และการให้ปัน ชื่อว่า "ทานบารมี" นี้จึงเป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติด้วยอาการอย่างนี้

เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัส "ทาน" ๑ ในมงคล ๓๘ ประการว่า เป็นมงคลสูงสุด คือเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความเจริญและสันติสุข และเป็นพลวปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการ ๑ ให้ถึงมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ได้

ทานกุศล จะเป็นมหานิสงส์หรือมีผลมาก ก็แต่โดยมีความบริสุทธิ์ทั้ง ๓ ฝ่าย คือ

ฝ่ายผู้ให้ คือ ทานบดี ผู้เป็นเจ้าของทาน ฝ่าย ๑ เป็นคนดี มีคุณธรรม คือ เป็นผู้มีศีลมีธรรม เป็นสัมมาทิฐิ มีจิตศรัทธา และมีเจตนาที่ดี ที่บริสุทธิ์ คือ มุ่งให้ด้วยหวังที่จะอนุเคราะห์ผู้อื่นให้พ้นทุกข์ หรือสงเคราะห์ให้ได้รับความสันติสุข โดยไม่มุ่งหวังเครื่องตอบแทน ทั้งก่อนแต่จะให้ ทั้งขณะที่ให้และแม้เมื่อภายหลังที่ได้ให้แล้ว ก็ยังมีจิตศรัทธายินดีที่ได้ช่วยเปลื้องทุกข์ หรือให้ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น อย่างนี้ย่อมเป็นมหานิสงส์ คือ ทานกุศลนั้นย่อมให้ผลเป็นความเจริญและสันติสุขแก่ผู้ให้ต่อไป ทั้งใน ปฏิสนธิกาล คือ ตั้งแต่แรกเกิด ตลอดวัยกลางคน และถึงวัยชรา

ฝ่ายผู้รับ อีกฝ่าย ๑ ก็เป็นคนดีมีคุณธรรม คือ มีศีลมีธรรมเป็นสัมมาทิฐิ และ/หรือ กำลังปฏิบัติพระสัทธรรมเพื่อขจัดขัดเกลากิเลสตน กำลังประพฤติปฏิบัติตนเป็นเยี่ยงอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น และทั้งช่วยเผยแผ่พระสัทธรรม ที่ตนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ จากการปฏิบัติธรรมที่ดี คือ ให้ธรรมเป็นทานแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ภูมิธรรมของตน ชื่อว่า ทักขิไณยบุคคล นี้ย่อมยิ่งด้วยมหานิสงส์ คือ มีผลสูงกว่าการให้ทานแก่คนชั่ว หรือ

แก่คนไม่มีศีลธรรมประจำใจ และเป็นมิจฉาทิฐิมากมายนัก ดังธรรมภาษิต ในขุททกนิกาย ชาดก ภาค ๑ พระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑๙ ข้อ ๕๐๖-๕๐๗ ความว่า

ผู้ใดให้ทานในคนที่ไม่ควรให้ ไม่ให้ในคนที่ควรให้ผู้นั้นถึงความทุกข์ ในคราวมีอันตรายก็ไม่ได้สหาย.

ผู้ใดไม่ให้ทานในคนที่ไม่ควรให้ ให้ในคนที่ควรให้ ผู้นั้นถึงได้รับความทุกข์ ในคราวมีอันตรายย่อมได้สหาย. (โพธิสตฺต. ขุ. ชา. จตุกฺก. ๒๗/๕๐๖-๕๐๗)

อีกฝ่าย ๑ คือ ทรัพย์สิ่งของ หรือข้อธรรมที่ให้เป็นทรัพย์สิ่งของที่มีคุณภาพดี และที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ ไม่ใช่เอาของเสียๆ หรือของที่ใช้แล้ว ที่ไม่ประสงค์จะเก็บไว้ให้รกบ้านมาให้ และ/หรือ ให้ข้อธรรมหรือข้อแนะนำในการปฏิบัติ ที่ดีที่กอร์ปด้วยสัมมาทิฐิ คือ เป็นข้อปฏิบัติที่ให้เกิดประโยชน์ เป็นความเจริญและสันติสุขในชีวิต และ/หรือ ให้ถึงความพ้นทุกข์ ไม่ใช่ข้อปฏิบัติชั่วร้าย ที่กอร์ปด้วยมิจฉาทิฐิ ที่จะนำไปสู่ความเสื่อม หรือที่เป็นโทษเป็นความทุกข์เดือดร้อนได้ต่อไป จึงจะเป็นมหานิสงส์ คือ มีผลมาก ดังที่ อุคคหะเทพบุตร ผู้ได้เคยถวายทานอันเลิศแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ณ เมืองเวสาลี ในกาลต่อมาไม่นานได้ทำกาละ (ตาย) และได้ไปบังเกิดในเทวโลกแล้วได้ลงมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ณ พระวิหารเชตวัน สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้ตรัสกะอุคคหะเทพบุตรเป็นพระคาถา แปลความว่า

ผู้ให้ของชอบใจ ย่อมได้ของชอบใจ ผู้ให้ของเลิศย่อมได้ของเลิศ ผู้ให้ของดีย่อมได้ของดี ผู้ให้ของประเสริฐย่อมถึงฐานะอันประเสริฐ นรชนใด ให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ นรชนนั้น จะบังเกิดที่ใด ย่อมมีอายุยืน และมียศ ดังนี้. (องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๔๔/๕๖)

อนึ่ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทานกุศล คือ บุญกุศลคุณความดีด้วยการเสียสละ หรือการให้ปันทรัพย์สิ่งของอันเป็นของตน ให้แก่ผู้อื่นเพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ หรือเพื่อบูชาคุณ หรือตอบแทนพระคุณผู้มีอุปการคุณแก่ตน อันบุคคลผู้มีปัญญาได้ประพฤติปฏิบัติบ่อยๆ จนมีอัธยาศัยในการเสียสละหรือบริจาคที่แก่กล้ายิ่งขึ้น ก็จะกลายเป็น “ทานบารมี” “ทานอุปบารมี” และ “ทานปรมัตถบารมี” ยิ่งๆ ขึ้นไปตามลำดับ ดังปรากฎตามอรรถาธิบายของพระอรรถกถาจารย์ ในคัมภีร์วิสุทธชนวิลาสินี อรรถกถา ขุททกนิกาย อปทาน ในบทที่ว่าด้วย “สุเมธกถา” หน้า ๓๕ มีความแปลว่า

การบริจาคสิ่งของภายนอก จัดเป็นทานบารมี การบริจาคอวัยวะน้อยใหญ่ จัดเป็นทานอุปบารมี การบริจาคชีวิต จัดเป็นทานปรมัตถบารมี.

ผู้รู้จักเสียสละ รู้จักให้ หรือแบ่งปันประโยชน์สุขส่วนตน และ/หรือ การให้ธรรมเป็นทานเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น แก่ชนหมู่ใหญ่ หรือแก่ประเทศชาติส่วนรวม จนแก่กล้าเป็นทานบารมี ทานอุปบารมี และเป็นทานปรมัตถบารมี นี้แหละ ย่อมเป็น “อริยทรัพย์” คือ เป็นทรัพย์ที่ประเสริฐ กล่าวคือ เป็นคุณธรรมอยู่ภายในจิตสันดาน ที่ไม่มีใครผู้ใดสามารถแย่งชิงเอาไปได้ และไม่รู้จักเสื่อมสลายด้วยภยันตรายใดๆ จากภายนอก อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐนี้แหละ ที่คอยติดตามให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติและผู้ทรงคุณธรรมนี้ ให้เจริญด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และถึงนิพพานสมบัติได้

เพราะเหตุนั้น ท่านสาธุชนทั้งหลายจึงพึงเป็นผู้มีน้ำใจอนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่นด้วยการเสียสละ หรือบริจาคทาน ชื่อว่า ทานกุศล พึงเป็นผู้มีศีล และประพฤติธรรมตามสมควรแก่ธรรมย่อมไม่ถึงความยากจน หากจะตกต่ำลงไปบ้างด้วยอำนาจของบาปอกุศลแต่ปางก่อน เมื่อมาประพฤติธรรมเช่นนี้ ย่อมแก้ไขความยากจนได้ ย่อมถึงความเจริญสันติสุขในชีวิตปัจจุบันได้แน่นอน

วันนี้ขอยุติการบรรยายธรรม เรื่อง “ทานกุศลเป็นอุดมมงคลแก่ชีวิต” ไว้เพียงนี้ก่อน

ขอความสุขสวัสดี จงมีแด่ท่านผู้ฟังทุกท่าน เจริญพร